

Overzicht VGO-onderzoeken

Piet Vellema, GD

Er zijn inmiddels vier rapporten verschenen over de relatie tussen veehouderij en de gezondheid van omwonenden (VGO). Op basis van deze rapporten hebben zes provincies uit voorzorg een groeistop ingesteld voor de geitenhouderij. Een vijfde rapport wijst mogelijk uit of dit terecht is.

De afgelopen decennia is in toenemende mate belangstelling ontstaan voor de mogelijk negatieve relatie tussen veehouderijen en de gezondheid van omwonenden. Tot nu toe zijn daarover in Nederland vier rapporten verschenen: in 2011, 2016, 2017 en 2018.

Het eerste rapport heet 'Mogelijke effecten van intensieve veehouderij op de gezondheid van omwonenden: onderzoek naar potentiële blootstelling en gezondheidsproblemen' (2011). Het onderzoek daarvoor vond plaats in het oosten van Noord-Brabant en het noorden van de provincie Limburg. De onderzoekers noemen als een van de achtergronden van dit onderzoek het volgende: "Klachten van omwonenden worden in verband gebracht met de veehouderij; niet alleen door henzelf, maar ook door hun artsen, vooral huisartsen, en door vertegenwoordigers in gemeente- of dorpsraad." Een andere achtergrond van dit onderzoek was de vaststelling dat pluimvee en varkens in belangrijke mate bijdragen aan de hoeveelheid fijnstof in de omgeving. Daarnaast was in het buitenland aangetoond dat in de omgeving van varkens- en melkveebedrijven verhoogde concentraties van endotoxinen, stoffen die voorkomen in de celwand van bepaalde bacteriën en die bij inademing kunnen leiden tot ontstekingen van de luchtwegen, zijn gemeten. Doel van het onderzoek was daarom:

a. het vaststellen van blootstelling aan fijnstof en aan micro-organismen en endotoxinen in dit stof voor omwonenden van intensieve-veehouderijbedrijven;

- b. het in kaart brengen van gezondheidsproblemen bij omwonenden van intensieve-veebedrijven, zoals gediagnosticeerd door de huisarts;
- c. het leggen van verbanden tussen de uitkomsten van a. en b.

Rondom intensieve-veehouderijen werden hogere concentraties van fijnstof en van endotoxinen gemeten. Het verdere onderzoek werd uitgevoerd op basis van gegevens van 28 huisartspraktijken in Oost-Brabant en Noord-Limburg en daarbij werd een verband gevonden tussen longontsteking bij omwonenden en de aanwezigheid van geitenbedrijven. Omdat dit onderzoek vooral plaatsvond tussen 2006 en 2009 werd de gevonden verhoging van het aantal long-

ontstekingen vooral toegeschreven aan infecties met *Coxiella burnetii*, de verwekker van Q-koorts. Uit later uitgevoerd onderzoek zou blijken dat dit niet het geval was. In vergelijking met plattelandgebieden elders in het land zien huisartsen in het onderzoeksgebied in Brabant en Limburg vaker longontsteking en 'mogelijke Q-koorts'. Enkele citaten van de onderzoekers: 'Als er wordt vergeleken tussen de jaren 2006 en 2009, dan valt op dat nagenoeg alle aandoeningen van de luchtwegen die mogelijk

verband houden met intensieve-veehouderij (astma, COPD, bovenste luchtweginfecties, hooikoorts, longontsteking en 'mogelijke Q-koorts') in 2009 vaker voorkomen. Voor de interpretatie van het vaker voorkomen van longontsteking in 2009 ligt het voor de hand om te veronderstellen dat het om een complicatie van Q-koorts gaat. Omdat longontsteking echter al in 2006 vaker voorkomt in het onderzoeksgebied in vergelijking met de controlegebieden, lijkt het niet waarschijnlijk dat Q-koorts de enige verklaring is voor het vaker voorkomen van longontsteking.' 'Er werden wel enige relaties gevonden tussen gezondheid en het aantal megastallen in een postcodegebied. Zo werd meer COPD gevonden als er een megastal (willekeurig welke diersoort) in het postcodegebied stond, en meer longontsteking en atopisch eczeem als het om megastallen met geiten ging.' 'Bij de analyses op individueel niveau wordt duidelijk dat in het onderzoeksgebied 95% van alle patiënten wordt blootgesteld aan veehouderij (vooral varkens en runderen) als een straal wordt aangehouden van 1.000 meter van de woning.' 'Voor longontsteking en Q-koorts is er wel een positieve relatie: bij een hogere blootstelling aan fijnstof worden deze aan-

doeningen vaker gezien. Voor Q-koorts is die relatie zeer sterk en hangt deze vooral met de afstand tot geitenbedrijven samen. Pneumonie, een belangrijke complicatie van Q-koorts wordt ook vaker bij geitenbedrijven gezien, maar hangt ook samen met de aanwezigheid van pluimvee, ook na correctie voor het effect van de nabijheid van geiten.' 'Tot slot is er een sterke associatie tussen het voorkomen van 'mogelijke Q-koorts' en veehouderijbedrijven, met name geitenbedrijven.'

Nu zoeken naar oorzaak

VGO I – geen causaal verband

Het tweede rapport: 'Veehouderij en gezondheid omwonenden' (VGO I) verscheen in 2016. In dit onderzoek wordt op basis van huisartsengegevens van 2010-2013 en woonafstand tot het dichtstbijzijnde geitenbedrijf geen relatie gevonden tussen het wonen in de buurt van geitenbedrijven en longontsteking. Onder de ongeveer 2.500 deelnemers van het medisch onderzoek binnen VGO wordt wel een verband gevonden tussen longontstekingen en het wonen in de buurt van geitenbedrijven, maar het betreft een zeer beperkt aantal gevallen. Voor dit verband is geen goede verklaring gevonden en er is geen sprake van causaliteit.

Verder is aangetoond dat mensen die rondom veehouderijen wonen minder astma en allergieën hebben. Dicht bij veehouderijen wonen minder mensen met COPD, een chronische ziekte aan de longen. Daar staat tegenover dat de mensen in deze omgeving die wel COPD hebben, daar vaker en/of ernstigere complicaties van hebben. Verder is er een verband gevonden tussen wonen nabij veehouderijen en een verlaagde longfunctie. De onderzoekers concluderen dat dit waarschijnlijk wordt veroorzaakt door stoffen die afkomstig zijn van de veehouderij maar zij hebben die causale relatie niet aangetoond.

VGO II – grotere kans

Uit de aanvullende studie 'Veehouderij en Gezondheid Omwonenden (aanvullende studies)'. Analyse van gezondheidseffecten, risicofactoren en uitstoot van bio-aerosolen (VGO II) komt naar voren dat mensen een grotere kans op longontsteking hebben als

ze in de buurt van geitenhouderijen wonen. Deze toename van longontsteking komt voor over alle jaren van 2007 tot en met 2013, dus ook na de Q-koortsepidemie die tot begin 2010 liep. Het aantal extra gevallen van longontsteking bij mensen 'dat kan worden toegeschreven aan de aanwezigheid van geitenbedrijven' is gemiddeld over de jaren 2009-2013 ongeveer 89 patiënten per 100.000 mensen per jaar. Dat komt neer op ongeveer 5,4 procent extra patiënten. 'De Q-koortsepidemie heeft waarschijnlijk tijdens de vroege jaren bijgedragen aan het verhoogde aantal longontstekingen. Het is echter geen verklaring van het verhoogde risico vanaf 2011. Wat deze toename wel veroorzaakt, is nog onduidelijk.'

Ook rondom pluimveehouderijen hebben mensen een grotere kans op een longontsteking, gedurende periode 2009-2013. Het gaat gemiddeld om ongeveer 119 (7,2 procent) extra patiënten met longontsteking per jaar per 100.000 mensen in het onderzoeksgebied.

VGO III – niet veel veranderd

'Veehouderij en Gezondheid Omwonenden III Longontsteking in de nabijheid van geiten- en pluimveehouderijen; actualisering van gegevens uit huisartsenpraktijken (2014-2016)'. VGO III is een vervolg op VGO I en VGO II over de jaren 2014-2016, en voor de analyses is gebruik gemaakt van gegevens van 26 huisartsenpraktijken in het oosten van Noord-Brabant en het noorden van de provincie Limburg.) In de eerdere studies bleken zich onder omwonenden van pluimvee- en geitenhouderijen meer gevallen van longontsteking voor te doen en als verklaring daarvoor bij pluimvee werd de uit-

stoot van fijnstof en endotoxinen genoemd; voor geitenhouderijen is dit minder waarschijnlijk. In deze studie werd deze associatie tussen longontsteking en pluimveebedrijven niet meer gevonden, behalve bij vleeskuikenbedrijven in 2014. Bij geitenhouderijen is ten opzichte van eerdere jaren niet veel veranderd en is sprake van gemiddeld 124 (7,8 procent) extra gevallen van longontsteking per 100.000 mensen per jaar. De auteurs vermelden daarbij: 'onder de aanname dat het een causale associatie betreft' maar dat is het niet: uit dit onderzoek komt geen oorzaak voor de gevonden toename. De onderzoekers eindigen met: 'Alles beschouwend is er op dit moment geen duidelijke causaliteit te vinden voor de gevonden associatie tussen longontsteking en geitenhouderijen in de omgeving. Een relatie met de Q-koortsepidemie van 2007-2009 is zeer onwaarschijnlijk, mede door de uiteindelijk getroffen maatregelen.'

Vervolgonderzoek

Ruim zeven jaar geleden is voor het eerst gesuggereerd dat melkgeitenbedrijven verantwoordelijk zijn voor een toename in aantal longontstekingen bij omwonenden, en mede op basis hiervan en van vervolgonderzoek heeft ongeveer de helft van de Nederlandse provincies de melkgeitenhouderij 'uit voorzorg op slot gezet'. Bij pluimveebedrijven is dit niet gebeurd en op basis van VGO III is daarvoor ook geen grond meer. Nog steeds weten we niet of dit voor melkgeitenbedrijven wel klopt, wat de oorzaak is van de gevonden toename en of het wel om longontstekingen gaat omdat er tot nu toe geen (vervolg)onderzoek is gedaan bij mensen die zich met de klacht longontsteking bij de huisarts hebben gemeld. Het is duidelijk dat er vervolgonderzoek moet komen, maar duidelijk is ook dat de resultaten daarvan niet voor 2021 beschikbaar zijn. Tot dan zal waarschijnlijk in ongeveer de helft van de Nederlandse provincies de geitenhouderij op slot zitten. Pas dan zullen we weten of dit terecht is. ✓